

Izabela Pasternak

Człowiek a władza w filozofii Michela Foucaulta

Przedmiotem mojej pracy jest człowiek w różnorodnych kontekstach władzy w myśli Michela Foucaulta, a więc zarówno jako pewna koncepcja podmiotu poznającego w humanistyce, jak i przedmiot tychże nauk humanistycznych, ale także jako ciało podlegające historii, władzy i stosunkom społecznym, wreszcie jako *panujący* nad samym sobą. Człowieka traktuję zatem jak jeden przedmiot namysłu. Celem moim jest przede wszystkim nakreślenie relacji, jakie zachodzą pomiędzy człowiekiem a władzą, a zwłaszcza taktyk władzy oraz sposobów, jakie w zachodniej kulturze posłużyły do uczynienia z człowieka „podmiotu” oraz narzucenia mu tożsamości. I to nie tyle tego, kim jesteśmy lub kim się stajemy w toku procesów takich jak wychowanie, nauka, socjalizacja czy po prostu poprzez bycie członkiem jakiegoś społeczeństwa (w przypadku Foucaulta – społeczeństwa europejskiego, zachodniego) oraz uczestniczenie w życiu społecznym, ale przede wszystkim JAK dochodzi do owego nadawania tożsamości. I właśnie owo „JAK”, centralne pytanie Foucaulta, jest osią tej pracy.

W rozdziale pierwszym zatem zajmuję się problematyką natury, istoty człowieka a także koncepcją podmiotu i podmiotowości. Omawiam także kwestię nauk humanistycznych, które – zdaniem Foucaulta – odpowiadają za uczynienie z człowieka „przedmiotu” badań, uprzedmiotowienie go w stosunku do zjawisk i praw, które określają jego istnienie: zasady języka, racjonalność, zachowania społeczne. Nakreślę tu także kwestię produkowania podmiotowości w społeczeństwie oraz dyskursów formułowanych w naukach humanistycznych.

W rozdziale drugim najpierw charakteryzuję władzę, wskazując na jej podstawowe cechy: wszechobecność, niesubstancjalność, nieuchwytność, pozytywność, a także bunt, następnie opisuję techniki władzy powodującej, że człowiek niepostrzeżenie coraz bardziej jej podlega.

Częścią badań nad władzą jest problematyka seksualności, jednak jest ona na tyle odrębnym zagadnieniem, że rozważania na ten temat podejmuję osobno, w rozdziale trzecim. Seksualność, a właściwie jak pisze Foucault „urządzenie seksualności”, jest w

kulturze europejskiej konglomeratem technik, służących – paradoksalnie – pozbawiania ludzi rozkoszy ciała na rzecz rozrostu „duszy”, „podmiotowości”.

W rozdziale czwartym zaś omawiam zagadnienia, które Foucault poruszał w końcowym okresie swojej twórczości, wtedy gdy punkt ciężkości jego rozmyślań został położony na stosunek człowieka do samego siebie. Wówczas to Foucault odkrył, że człowiek nie tylko jest rządzony, zaś jego podmiotowość jest produkowana (zarówno podmiotowość, jako podmiot poznający, jak i podmiotowość jako jego wewnętrzna tożsamość), lecz także sam może być źródłem wewnętrznej kreacji. Troska o siebie, zaczerpnięta z pism antyku greckiego i rzymskiego, jest bowiem dla Foucaulta taką formą etyki, jaką może afirmować współczesny człowiek.

W *Zakończeniu* natomiast dokonuję podsumowania przeprowadzonych analiz.